



**MOZART**

*'Dehanın Gölgesinde'*

**Maria Publig**



Almanca aslından çeviren  
**İLKNUR ÖZDEMİR**

**BİYOGRAFİ DİZİSİ / 2**



Maria Publig

MOZART

Dehann Gölgesinde

# ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

*Yayın Yönetmeni*  
İlknur Özdemir

*Dizgi*  
Serap Bertay

*Düzeltili*  
Fulya Tükel

*Montaj*  
Mine Sarıkaya

*Kapak Düzeni*  
Semih Özcan

*İç Baskı*  
Özal Basımevi

*Kapak Baskı*  
Çetin Ofset

*Cilt*  
ZE Ciltevi

1. basım : Mart, 2004

ISBN 975-07-0392-8

© 1991 by Langen Müller in der F.A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, München /  
Can Yayınları Ltd. Şti. (2003)

Maria Publig  
MOZART  
Dehanın Gölgesinde

BİYOGRAFİ

Almanca aslından çeviren  
İLKNUR ÖZDEMİR

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.  
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul  
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33  
<http://www.canyayinlari.com>  
e-posta: [yayinevi@canyayinlari.com](mailto:yayinevi@canyayinlari.com)  
Özgün adı



*“Sürünmek yok,  
buna tahammül edemem.”*  
W. A. Mozart





## İÇİNDEKİLER

### ÖNSÖZ

*Çok kişisel bir görüş* ..... 15

SALZBURG'DAKİ ÇOCUKLUK GÜNLERİ ..... 23

*'Tanrı'ya şükürler olsun/çocuğun ve annenin durumu iyi.'*

Bir dâhi nazlanıyor ..... 25

*'İyi şeyler zaman alır'*

Maria Anna Walburga – Mozart'ın annesi ..... 27

*'Keşif olacağım diye keşifleri makaraya alan'*

Leopold ya da yarım kalan birincilik ..... 31

*Salzburglu dostlar*

Seçme hısımlıklar ..... 36

*'Gurur ya da hırs duyuyormuş gibi durmuyordu'*

Müzikte başlangıçlar ..... 39

İLK YOLCULUKLAR ..... 41

*'Her yerde sanki kendi evlerinde gibiydiler.'*

Gösteriler başlıyor ..... 43

*Çağının sessiz bir gözlemcisi*

Viyana – bir kent kendini tanıtıyor ..... 47

*'Kaplumbağa hızıyla yolculuk'*

Hızlı bir Avrupa turu ..... 50

*Zevk vermeyen her şeye paydos*

Fransa – mutlak karşıtlıklar ülkesi ..... 53

<i>'Hem neşeli, hem yaramaz.'</i>	
Dayaksız eğitim . . . . .	60
<i>'...onun bir müzik sanatçısı olarak üstün becerilerine tanık olduğumdan...'</i>	
Londra ve yankıları . . . . .	72
<b>GENİŞLEYEN UFUKLAR . . . . .</b>	<b>77</b>
<i>Fırtınadan önceki sessizlik</i>	
Bir soluk alma payı . . . . .	79
<i>'İlk adımı boşuna attı'</i>	
Viyanalı'daki entrika ikilemi . . . . .	85
<i>'Species facti'</i>	
Ve: Salzburg'da kısa bir dönem . . . . .	98
<i>Cavaliere Filarmonico</i>	
İtalya'nın sağladığı sanatsal esin . . . . .	101
<i>Bütün Avrupa'nın müzik ustası</i>	
Padre Martini . . . . .	109
<i>Bir opera!</i>	
Müzik alanında ün . . . . .	112
<i>Yeni meydan okumalar</i>	
Başarı üstüne başarı . . . . .	118
<i>'Bu karnaval sona erdiği zaman gerçekten sevineceğim'</i>	
Münih'te ilk başarılar . . . . .	124
<b>YENİ İŞLER PEŞİNDE . . . . .</b>	<b>131</b>
<i>'Kendimi tüy gibi hafif hissediyorum'</i>	
Augsburg durağı . . . . .	133
<i>'Bu iş artık fazla uzadı.'</i>	
Mannheim'daki güçlü izlenimler . . . . .	139
<b>KENDİ BAŞINA BİR BÖLÜM . . . . .</b>	<b>153</b>
<i>'Bu genç bayan bir canavar!'</i>	
Centilmenler de ara verebilir mi? . . . . .	155

<i>Mozart'ın üç kadını ve ötekiler</i>	
Ya da: Güç bir seçim . . . . .	166
<b>KONUMUZA DÖNELİM . . . . .</b>	<b>183</b>
<i>'Sevgili dostum, Salzburg'dan ne kadar nefret ettiğimi biliyorsunuz!'</i>	
Sayıli günler . . . . .	185
<b>KENDİ AYAKLARI ÜSTÜNDE . . . . .</b>	<b>195</b>
<i>'Kendim üçüncü perde olursam hiç şaşırılmayacağım.'</i>	
Münih'te 'Idomeneo' . . . . .	197
<i>'Ölürüm de gitmem!'</i>	
Hieronymus Colloredo ile bozuşma . . . . .	201
<b>YENİ BİR ÖZGÜVENLE . . . . .</b>	<b>213</b>
<i>'Viyana'da bulunmak bile bir eğlence.'</i>	
Yeni olanaklar peşinde . . . . .	215
<i>'Viyanalılar insanı sırtından vuruyor.'</i>	
Sarayda iş bulmanın güçlükleri . . . . .	221
<i>'Onu seviyorum, o da beni yürekten seviyor.'</i>	
Constanze ile evlilik . . . . .	240
<i>'Saraydan Kız Kaçırma'</i>	
Ya da titizlikle hazırlanan bir opera dramaturjisi . . . . .	245
<b>YARATICILIĞIN DORUĞUNDA . . . . .</b>	<b>251</b>
<i>Aslında son zamanlarda çok yoruldum.'</i>	
1782-1785 arasında olanlar . . . . .	253
<i>'Bu nedenle gelecek hafta kabul edilmesi işlemine başlayacağız.'</i>	
Viyana'da masonluk . . . . .	265
<i>'Oğlum, beni sert bir baba olarak değil, en yakın dostun olarak gör.'</i>	
Baba-oğul anlaşmazlığı . . . . .	269
<i>'Önemli olan komedidir.'</i>	
'Figaro' ve başka meşguliyetler . . . . .	282

<i>‘Beni dinleyin – onurum her şeyden önce gelir.’</i> Mozart’ın topluma yönelik duyguları . . . . .	289
<i>Tanrı hakkı üçtür</i> <i>‘Don Giovanni’de başlama güçlükleri . . . . .</i>	297
<i>‘Bütün bunların beni nasıl kaygılandırıp üzdüğünü bilseydiniz.’</i> Büyük parasal sıkıntılar . . . . .	303
SANATININ DORUĞUNDA . . . . .	309
<i>‘Müzik büyüleyici... konu eğlenceli.’</i> Berlin – bir metropol ötekileri izliyor. Viyana’da yeni bir başarı: <i>‘Cosi fan tutte’</i> . . . . .	311
<i>‘Şurası kesin ki, burada ünlüyüm, bana hayranlar, beni seviyorlar’.</i> Frankfurt’ta taç giyme . . . . .	318
<i>‘Benim koyu bir İngiliz olduğumu herhalde biliyorsunuz.’</i> İngiltere – düşler ülkesi . . . . .	322
<i>‘Bir Alman pislği!’</i> <i>‘Titus’ Prag’da . . . . .</i>	327
<i>‘Az önce operadaydım; her zamanki gibi doluydu yine.’</i> Requiem – <i>‘Sihirli Flüt’ . . . . .</i>	331
<i>‘Dinginlik içinde, ama hiç istemeyerek öldü.’</i> Hastalık ve ölüm . . . . .	337

## *Önsöz*



## *Çok kişisel bir görüş*

Wolfgang Amadeus Mozart, bereketli bir konudur. Başka hiçbir besteci üzerine yaklaşık iki yüz yıl boyunca Mozart üzerine olduğu kadar biyografik ayrıntı yayınlanmadı; başkaca hiçbir kimsenin yaşamının her kademesi böyle inceden inceye araştırılmadı. Mozart'ın çocukluğuyla Viyana'daki ilk yıllarını, babası Leopold Mozart'la ailenin fedakâr dostu Lorenz Hagenauer arasındaki yoğun mektuplaşma, daha sonra da baba ile oğulun yazışmaları sayesinde gün gün, hatta çoğu zaman saat saat izleyebiliyoruz. Daha sonrasına –Mozart'ın babasından ve Salzburg'dan kaçınılmaz ve acılı biçimde kopuşundan hemen sonraki Viyana dönemine– ait bilgilerimiz ise yeterince kesin değil.

Özellikle de bu alandaki boşlukların hep spekülasyonlara yol açmış olması, elbet doğaldır. Ancak iş, bu kadarla da kalmamıştır. Bu çerçeve içinde, Mozart'ın ölümünün hemen ardından gerçeklerin bilinçli olarak saptırılmasına başlanmıştır (üstelik bu davranış, dönemin bir olgusudur: Bu konuda, Ludwig van Beethoven'ın sağırlığında kullanılmış olan konuşma defterleri üzerinde, bestecinin ölümünden sonra Anton Schindler tarafından yapılan sayfalarca tahrifat anımsanmalıdır). Mozart'ın terekesinin asıl yöneticileri durumundaki iki kişi, yani Constanze Mozart ile Barones Nannerl von Berchtold zu Sonnenburg, büyük bir olasılıkla, filizlenen genel romantik atmosferin etkisiyle, birbirlerinden bağımsız olarak bazı mektupları ortadan kaldırmışlardır. Bunlar bu ikisine ilişkin kişisel görüşleri içeren mektuplar olmalı. Bu arada masonluğa ilişkin mektuplar da, herhalde (1792 yılında tahta çıkan) İmparator II. Franz'ın masonluğu sert bir biçimde yasaklamış olması karşısında duyulan korku nedeniyle, kaybolmuştur. Böylece ayrıntıların karanlıkta kalması, bulanık ve çarpıtıcı-romantik ifadeye yakın bir portrenin tedavüle çıkması amaçlanmıştır. Bu yolla, bencillik nedir bilmeyen, erken ölümünü sezen, dâhi sanatçı efsanesinin doğması ve günümüze kadar olağanüstünün simgesi olarak

kalması sağlanmak istenmiştir.

Mozart konusunun idealize edilmiş, toz pembe bir bakış açısından arındırılması ise ancak son on yıllarda, önceleri ürkek, ardından daha kararlı bir tutumla girişilmiş bir çabadır.

1962-1975 yılları arasında Salzburg'daki Uluslararası Mozarteum Vakfı tarafından Mozart'ın mektupları, ilk kez özgün metinleri ve özgün ortografileriyle yayınlanmıştır. Yapılan düzeltmeler sayesinde mektuplar, bütünüyle kendilerine özgü bir dinamîğe kavuşmuşlardır.

1979 yılında gerek bu mektupları, gerekse Wolfgang Hildeheimer'in Mozart yorumunu temel alan, Peter Shaffer tarafından edebiyatın kalıpları içerisinde oluşturulmuş, tanrıların sevgilisi yüce bir kahraman görüntüsünden ayrılan, iyiniyetle 'Amadeus' diye adlandırılan, neşeli, gerektiğinde müstehcen konuşmaktan bile çekinmeyen bir portre ortaya çıktı; gelgelelim bu yeni yorum da başarılı olmadı. Bu portrelerden hiçbirinin gerçeğe uymadığını kanıtlamak, bu kitabın amaçlarından biridir. Bu kitap kaleme alınırken, az bilinen alıntıların bilinenlerle birlikte kullanılmasına önem verilmiştir. Seçilen metin bölümleri, o zamanların bilincini açığa çıkarmak ve bu metinlerdeki sözcüklerin yardımıyla Mozart'ın düşünce dünyasına ilişkin daha geniş bilgi verebilmek bakımından önemlidir. Söz konusu metinler, Mozart'ın daha geç dönemdeki yaşama biçimine, belli durumlar, insanlar, kentler ve müzik akımları karşısındaki tutumuna ait değerli işaretler içermektedir.

Çekirdek düşünce olarak özellikle Mozart'ın çocukluk çağında yaşadıklarını çıkış noktası saymak, çok önemli olmuştur. Bunun tek nedeni, bu yaşantıların genelde herkes için belirleyici oluşu değil, aynı zamanda Baba Leopold'ün bütün izlenimleri birçok yönden hiçbir yorum gerektirmeyecek bir açıklıkla dile getirmiş olmasıdır.

Bu arada Leopold'ün durumu da ilginçtir; insan olarak değeri ve saygınlığı bugüne kadar müzik tarihinde, tıpkı oğlununki gibi, oldukça farklı yorumlara konu olmuştur; Leopold, müzik açısından Mozart'ın yaşamında en ağırlıklı kişi olmasının yanı sıra, esin kaynağı niteliğinde bir tartışmacıydı da. İleride göreceğimiz gibi, Mozart sonradan babasının görüşlerinden ilke olarak pek uzaklaşmış değildir. Yalnızca farklı sözsel anlatım araçları kullanmış, öğrendiklerini de yine kendi üslubunda dile getirmiştir.



Leopold, bugüne kadar bize tanıtıldığına aksine, asla basıkıcı bir despot gibi davranmamıştır. Onyıllar boyunca pedagojik açıdan tutarlı ve bilinçli olarak, çok net bir çizgi izlemiştir. Bu süreç boyunca da insan ilişkilerine özgü bütün inişler ve çıkışlar yer almıştır. Leopold'un oğluya ilişkisinin temellerine inme konusunda çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bunların hepsinde Leopold, insana korku veren bir tip olarak tanıtılmıştır. Babası gibi, Mozart da zamanının bütün yeni akımlarını gözlemledi. Ve bu gözlem, yalnızca müzikle de sınırlı kalmış değildir – bu arada oğlunun, bilimle Leopold kadar yoğun ilgilenmediği de açıkça saptanabilmektedir.

Bu açıklamalar, Mozart'ın geleneğe sıkı sıkıya bağlılığı konusunu da daha iyi aydınlayabilecektir. Eldeki mektupların hiçbirinde Mozart'ın sonradan annesiyle babasının eğitim anlayışlarından biraz olsun uzaklaştığını ya da herhangi bir politik tavır takındığını gösterir bir işaret bulunmamaktadır. Mektupların özgür ve kaba saba denebilecek dili de Mozart'ın iç gerilimlerinden kurtulmuş olduğundan başkaca bir şeyi kanıtlamaz: Bu dil, aynı zamanda hem kaba, hem tuhaf olandan alınan hazzın bir ifadesidir; sözü edilen kabalık ve tuhaflık, burada söz konusu olan oyunun önemli bir öğesiydi ve üstelik Mozart'ın babasının da buna herhangi bir itirazı yoktu. Ayrıca Mozart'a özgü ve bugünkü kulaklarımızın alışkın olduğu bu tonlar, Aydınlanma çağının yüksek düzeydeki günlük dilinde salonlarda bile kullanılabilir ölçüde kök salmıştı.

Mozart'ın yaşam yolu, köklü değişimlerin gerçekleştiği bir dönemden geçer. Bu, aristokratların mutlak etki alanlarının, burjuva sınıfına daha büyük bir özgürlük alanı sağlama lehine küçüldüğü bir dönemdir. Mozart'ın, henüz edinmiş olduğu bir özbilinçle donanmış olarak ve gençliğin verdiği coşkuyla pek çok şeyi haddinden fazla ciddiye almış, çevresini de çılgın temposuyla kısmen zorlamış olması doğal sayılmalıdır. Buna karşın Mozart'ın monarşi kurumunu doğrudan tartışma konusu yapmış olduğunu gösterir herhangi bir açıklamasına rastlamıyoruz. Tam tersine, Mozart, İmparator II. Joseph'e olan sadakatini sürekli vurgulamıştır. İyi bildiği Fransa'da, giyotin neredeyse gece gündüz işlerken de bu tutumunda bir değişiklik olmamıştır. Mozart'ı tek ilgilendiren, soylular sınıfıyla yükselmeye çalışan burjuva sınıfı arasındaki toplumsal uçurumu küçültmek, atmosferi düzeltmekti. Mozart'ın kendi parolasına göre 'insanoğ-

lunu soylu kılan, yüreğidir'. Bu arada mektuplarının pek çok pasajında karşılaştığımız Mozart, toplumsal açıdan vatansız, on sekizinci yüzyılın büyük toplumsal blokları arasında kendi kişiliğini bulamayıp sürekli kovalanmak durumunda olan bir Mozart'tır. Bu nedenle Mozart bilinen sabırsızlığı içerisinde çoğu kez, sonunda kendisine yarar getirmekten çok zarar veren yolları denemiştir. Çünkü yaradılışının özünde, asla yalnızca Tanrı'nın lütfuna nail olmuş, gülümsemesi dudaklarından hiç eksik olmayan 'Tanrı'nın sevgili kulu' ve doğallığı sayesinde hem çok sayıda dost hem de düşman kazanmış bir insan değildi. Mozart'ınki, büyük içtenliğin ve sorumluluk bilinciyle örülü ciddiyetin yanı sıra, yoğun bir inadı, öfkeyi, bencilliği, sinikliği, kıskançlığı ve kendini beğenmişliği de sergileyen bir kişiliktir.

Bu olağandışı aileyi çeşitli yönlerden irdelersek ve kendimizi, on dokuzuncu yüzyılı bir yana bırakarak daha yoğun biçimde o dönemin atmosferinde duyumsamaya çabalarsak, o dönemin günümüzle düşünce düzeyinde taşıdığı benzerlik ortaya çıkar. Bu kitabın hedeflerinden biri de, Mozart'ın portresi ile şimdiki zaman arasında, içinde bulunduğumuz durumu ayrıntılı açıklamaya girişmeksizin, daha güçlü bağlar kurmaktır. Böylece, köklü reformların gerçekleştirildiği Aydınlanma çağının düşünce düzeyinde günümüze yakınlığı, bazı somut ortak noktalar hesaba katılarak vurgulanabilecektir.

Mozart Ailesi, birçok bakımdan zamanının ilerisinde, çağdaş bir aile olarak gösterilmektedir. Örneğin Mozartlar, eşit haklar tanıyan eğitim ilkesini ısrarlı bir tutarlılıkla deneyen ve –sonunda başarısız olmakla birlikte– uygulamaya çalışan ender ailelerden biriydiler.

Bu nedenle, Mozart'ın yaşam alanını bütünüyle kapsayabilmek için, annesi ve kız kardeşiyle ilişkilerini daha belirgin kılmayı gerekli bulduk. Mozart'ın kişisel çevresinde bu iki insanın özel bir konumu bulunmaktadır; bu konum, doğal olarak babanın görünüşte tek başına taşıdığı sorumluluğun ağırlık noktasının anlamlı bir biçimde yer değiştirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada da kadına ve erkeğe özgü alanlar arasında bir kaymayla karşılaşmaktayız. Çocukların yetiştirilmesi işini –geleneğe uygun olmak üzere– yalnızca anneleri Maria Anna üstlenmiş değildir. Karı-koca Mozartlar arasındaki iş bölümünü ilke olarak şöyle tanımlayabiliriz: Baba yalnızca çocuklarının entelektüel eğitiminden sorumlu olmakla kalmayıp duygusal

yöndeki gelişmeleriyle de ilgilenmekteydi; buna karşılık anne de el becerilerinde ve pratik denebilecek her konuda babadan daha başarılıydı.

Ancak genelde Mozartlar, içinde her olayın enine boyuna konuşulduğu, yeminli bir topluluk gibiydiler. Bu nedenle hiçbiri kendini yalnız hissetmiyordu. Leopold ise bugün karşımıza, çoğu kez başvurduğu sert azarlara karşın, aile birliği içerisinde sonuçta daha dışıl yanı temsil eden, çağdaş bir baba olarak çıkmaktadır. Gerçi zamanın koşullarından ötürü ve soylu kimliği nedeniyle aileyi dışarıya karşı temsil etmek zorunda olan, Leopold Mozart'tı. Ancak Leopold, bu noktada da başkaldırmış ve toplumun kendisine biçtiği rolü yalnızca parasal gücü yüksek aristokrasi karşısında üstlenmiştir. Günlük sorunların çözümü ise Maria Anna'ya aitti. Maria Anna, Salzburglu insanlarla, aşırı duyarlı Leopold'den daha iyi geçinebiliyor, daha iyi boy ölçüşebiliyordu. Daha yakından bakıldığında Leopold, karşımıza ilerici, duygusal bakımdan anlayışlı bir koca olarak çıkar. Bugün yaşasaydı, büyük bir olasılıkla çocuklarla ve en yakın aile çevresiyle ilgilenmeyi yeğleyen, az sayıdaki potansiyel ev erkeği arasında yer alırdı.

Annenin ani ölümü, Mozartların ortak yaşamlarında bir daha doldurulamayan bir boşluk bırakmıştır. Wolfgang'ın sonraki dönemlerde babasına karşı bir alışkanlığa dönüşen haşinliği de aslında Leopold'ün aile içerisindeki çekimser konumunu, atılganlık bakımından eksikliğini gösterir; bu eksiklik, örneğin kendi mesleğinde ilerlemesi (orkestra şef muavinliğinden öteye geçmemiştir) ya da oğlunu iyi gelir getiren bir iş bulmak için desteklemesi söz konusu olduğunda kendini belli etmiştir.

Bu kitaptaki gözlemlerin birincil hedefi, psişik ve toplumsal bileşikleri daha belirgin kılmaktır. Ama bu yüzden müzik, kesinlikle dışlanacak değildir; ben yalnızca en önemli noktaları vurgulamak ve daha yakından gözlem konusu yapmakla yetinmek istiyorum. Mozart –pek çok iddianın aksine– üslubunun kökenleri Barok'ta olan, ama Klasiğe giden köprüyü kurmuş bir sanatçıdır.

Mozart'ın kendisi, çarpıcı karşıtlıkların insanıydı. Ne istediğini çok iyi bilirdi. Bilinçliydi, çalışma tiryakisiydi; bu nedenle yüksek mevkilerde olanlara yaltaklanmak için ne isteği ne de zamanı vardı. Ani olarak öfkelenebilir, sabırsızlık gösterebilirdi; açsözlülüğü nedeniyle çoğu kez geçinilmesi olanaksız biriydi;

müzik alanında her şeyi yapabileceği yolundaki inancı nedeniyle –kimileri, onun bu doğrultudaki iddialı tutumunun gözlerine sokulmasından hoşlanmamışlardır– sonunda Viyana’daki şansını kendi eliyle baltalamıştır. Mozart, benmerkezciliği içerisinde bütün Viyana’nın ona kul köle olmasını, fırsatların kendiliğinden ayağına gelmesini neredeyse şart koşmuştu. Ancak görünüşe bakılırsa gerçek yeteneğin karşısında dalkavukluğu yeğlemek, hep gelenek olagelmıştır. Mozart’ın o zamanlar direnme yürekliliğini göstermesini, kısmen gelişigüzel sayılabilecek yerleşik bir kültürel düzen karşısında kendini savunmuş ya da bu düzenin sınırlarını sonuna kadar zorlamış olmasını hayranlıkla karşılamak gerekir. Ve köklü politik değişimlere karşın bu âdetlerde bugüne kadar hiçbir değişme olmamıştır. Mozart bugün yaşasaydı ve yaşamının ağırlık noktasını, o zaman yaptığı gibi, ısrarla Viyana’da tutsaydı –büyük bir olasılıkla yine Viyana’daki sıradan insanların kıskançlığı yüzünden, yüksek kültürel çevrelerin asıl yaratıcı süreçten çok daha fazla zaman alan (şimdi de öyledir bu) yüzeysel yakınlıkları yüzünden– yine başarısız kalırdı. Ayrıca sanatçıların başarısı ya da başarısızlığı bakımından belirleyici olan, belli bir kliğin adamı olmaya verilen önem yüzünden de amacına ulaşamazdı. Göreceğimiz gibi, Viyana aslında belli dönemlerle sınırlı olmayan, sonsuz bir konudur. Dolayısıyla Mozart bugün kendi ülkesinde başarılı olmak isteseydi, asıl bugün dünya yolculuklarına çıkmak zorunda kalacaktı ve o zaman olduğu gibi, bugün de yapacağı en iyi şey, ülkesinden olabildiğince uzakta kalmak olacaktı. Aksi halde yaşarken bir efsane olması, düşünülemezdi. Herhalde her şey, o zaman olduğu gibi bugün de güzel bir düşten öteye gitmeyecekti. Çünkü Mozart, bir Avusturyalının yazgısını taşıyordu. O zamanlar Londra’daki konser salonlarında kendisini servet beklediğini biliyordu (oradaki astronomik ücretler, Haydn’ın yolculuğundan önce de biliniyordu); ne var ki tası tarağı toplayıp Viyana’dan ayrılmaya kendisini ruhen bir türlü hazırlayamadı – dolayısıyla Viyana’da kaldı. Onca zamanın ardından gerçekleşebilecek tek sevindirici değişiklik: Bugün olsaydı Mozart üstünde adının yazılı olmadığı bir toplu mezara gömülmek zorunda kalmayacaktı – bu usul, o dönemde cenazeler için öngörülmüş kuralların bir gereği idi. Ama entrikacılar yine işbaşında olacaktı. Mozart, bu gibiler için yeterli hedef oluşturmazdı. Çünkü o gün yaptığı gibi, hiç kuşkusuz bugün de ne

düşündüğünü gizlemeyecekti. Ağzını, devletin sağlayacağı para yardımları da kapattıramayacaktı...

Bu kitabın amacı, dün ve bugün üzerine düşünmeye teşvik etmektir; kitapta eskiye ait olanın yeniden yorumlanmasına, yeni içerisinde eskinin köklerinin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Burada Mozart karşımıza zamanının, içinden gelen zorlamaların altında pek çoklarına oranla çok daha az ezilen, değirmenlerle savaşmaya hazır olan, ancak bu savaş sonucu fiziksel açıdan yıkılan bir çocuğu olarak çıkmaktadır. Buna karşılık müziği, ölümsüzlüğe erişmiştir.

Dr. Maria Publig

Viyana, 1990 yazı



*Salzburg'daki  
Çocukluk Günleri*





‘Tanrı’ya şükürler olsun:/  
çocuğun ve annenin durumu iyi.’

Bir dâhi nazlanıyor

Mozart Ailesi’nin yaşam koşulları üzerine bildiklerimiz, oldukça kesin bir biçimde 1756 yılıyla başlar. Mektup yazmaya hiç üşenmeyen Leopold, bu bağlamda bir vakanüvis rolü oynamıştır. Ancak Leopold o sıralarda aileye ilişkin ayrıntılara daha çok girmeyi henüz pek önemsemiyordu. Eski bir dostu olan Augsburglu yayıncı Johann Jakob Lotter’le yaptığı yoğun düşünce alışverişi için de bu durum geçerliydi. Bu mektuplaşma sırasında düşündüğü şey, çok başkaydı. Söz konusu olan, kısa süre önce kaleme almayı bitirdiği *Versuch einer gründlichen Violin-schule (Temel Nitelikte Bir Keman Okulu Üzerine Deneme)* adlı kitabı için çalma tekniğine ve yoruma ilişkin bazı ayrıntıların açıklanmasıydı. Lotter kitabı yayınlamak istiyordu, ama önce bazı ayrıntılar –noktalama işaretleri ya da ifadeler– konusunda daha iyi bilgi edinme ihtiyacındaydı.

Bu kuramsal çalışmanın, gün gelip müzik çevrelerinde zararını, oğlu Wolfgang’dan tek kelime edilmeksizin, ölümsüzlüğe kavuşturacağını ise Lotter o sıralarda elbette bilemezdi.

Görünüşe bakılırsa, başlangıçta Salzburg’daki aile yaşamı Leopold Mozart için aşırı inişleri ve çıkışları bulunmayan, sıradan bir günlük yaşam niteliğindedir. Dolayısıyla, mektuplarda özellikle sözü edilmeye değmiyordu. Leopold, karısı Maria Anna Walburga’yla dokuz yıldır evliydi; bu evlilikten olan altı çocuktan yalnızca biri, beş yaşındaki, kısa adı Nannerl olan Maria Anna Ignatia hayatta kalmıştı. Karısı şimdi yine gebeydi. Önceleri Leopold, bu gebeliğe karşı ilgisiz kaldı. O sıralardaki çocuk ölümleri oranının yüksekliği karşısında bu çocuğa sevinmekte acele etmek doğru muydu? Düşüncelerini erkenden bu olay üzerinde topladığı takdirde, sonradan uğrayabileceği hayal kı-

rıklığı daha büyük olmaz mıydı? Her zaman akılcı bir insan olan Leopold, konuya çok soğukkanlı bakmaktaydı. Lotter'e yazdığı bir mektupta, ancak *Keman Okulu*'nun düzeltmelerine ilişkin ayrıntılı açıklamaların ardından oğlunun doğumundan da kısaca söz edebileceğini düşündü. *'Ayrıca bir haberim var; 27 Ocak günü akşam saat 8'de benim hanım iyi bir doğum sonucu bir erkek çocuk dünyaya getirdi, ancak son'u almak zorunda kaldılar. Bu nedenle karım şaşılacak kadar zayıf düştü. Ama: Tanrı'ya şükürler olsun./çocuğun ve annenin durumu iyi. Karım ikinize de selam söylüyor. Oğlana Joannes Chrisostomus, Wolfgang, Gottlieb adını koyduk.'*

Yeni doğan çocuğa ad olarak annesinin babasının, Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri Müfettişi Wolfgang Nikolaus Pertl'in adı verilmişti; ilk iki vaftiz adı, doğum gününe rastlayan azizin adıydı; Gottlieb adı ise Mozart'ın vaftiz babası olan, belediye meclisi üyesi ve tüccar Johann Theophilius Pergmayr tarafından konmuştu. Zaten Gottlieb, Theophilius'un değiştirilmiş şekliydi; daha sonra Mozart, bu adı Amadé ve Amadeo olarak değiştirmiştir (Mozart'ın kendisi, Amadeus'u hiçbir zaman kullanmamıştır). Görünüşe bakılırsa Leopold, başlangıçta oğlunun doğumundan ötürü bir baba olarak pek gururlanmışa benzemektedir. O sıralarda asıl önemseddiği konu, o zamanın koşullarına göre çok ileri yaşında doğum yapmış sayılan, otuz altı yaşına varmış olan annenin sağlığıdır. Doğum, büyük bir olasılıkla güç geçmiştir. Leopold'ün yazdığı notta, oğlunun ön adıyla birlikte 'son' kavramının altını da çizmiş olması düşündürücüdür. Ailenin, o dönemin toplumsal geleneklerine aykırı olarak, Wolfgang'dan sonra çocuksuz kalması da bazı spekülasyonlara yol açmaktadır (bu bağlamda, Johann Sebastian Bach'ın bundan kısa süre önce iki kadından yirmi, Maria Theresia'nın on altı, Salzburglu Doktor Barisani'nin on iki çocuk sahibi olduklarını göz önünde tutmak gerekir; Leopold'ün de sekiz kardeşi vardı).

Büyük bir olasılıkla son, uterusu kalmış, bu durum Maria Anna için çok acı verici ve tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. O zaman uygulanan yonteme göre doktor, kalan plasenta parçalarını elleriyle ana rahminden alırdı. Bu müdahale, o günlerin yetersiz hijyen koşullarında büyük bir enfeksiyon tehlikesine yol açmak demektir. Maria Anna için de herhalde sakıncalı bir durum ortaya çıkmıştır.



Maria Publig  
MOZART  
'Dehannın Gölgesinde'



*Wolfgang Amadeus Mozart*, (1756-1791) 18. yüzyılın bu dâhi bestecisi, kısacık yaşamına pek çok yapıt sığdırmıştı. Yaşadığı sürece hak ettiği yere gelemeyen, sürekli borç içinde yaşayan, Viyana'da yoksullar mezarlığında, bir mezar taşı bile olmadan gömülen *Mozart*, müzik dünyasının tanıdığı en dâhi, en yaratıcı bestecilerinden biriydi. *Mozart - Dehannın Gölgesinde*, *Mozart*'ı kendi çağının kültür tarihi içinde ele alan, yapıtların yorumunu ön plana çıkarmadan geçerli bir kişilik tanımlamasını amaçlayan, genç bestecinin hem büyük bir saygıyla bağlı olduğu babasıyla, hem de hayatındaki kadınlarla olan mektuplaşmalarına dayanan bir biyografi. Ölümünden bu yana geçen iki yüz yılı aşkın süre içinde *Mozart* üzerine yazılmış sayısız biyografi ve araştırma yazısı bulunsa da, genç müzikbilimci *Maria Publig*, farklı bir görüş açısıyla hazırladığı kitabında, daha çok *Mozart*'ın iç dünyasını, zaaflarını ve erdemlerini, toplumla olan uyumunu ve uyumsuzluğunu, hayal kırıklıklarını, hayatındaki kadınlarla olan bağlarını ele alarak besteciyi daha kişisel bir açıdan tanıtıyor. Hedeflerine azimle ilerleyen, başına buyruk, sarsılmaz iradeli, zaman zaman rahatsız edecek ölçüde açık sözlü, babası tarafından sonsuz bir hoşgörülle, manevi bağımsızlığını koruyacak bir disiplinle eğitilmiş, *Aydınlanma Çağı*'nın düşünsel olanakları içinde yetiştirilmiş bir *Mozart* portresi sunuyor.

ISBN 975-07-0392-8



9 789750 703928  
<http://www.canyayinlari.com>